

תולדותיו

ראיון עם הרב ש. תנחום פרנק זצ"ל

בנו בכורו של הגרצ"פ זצ"ל

הראיון נערך בשנת תשמ"ג, ע"י נכדו הרב יצחק בזק

א

הקשר ההדוק שבין הגרצ"פ לראי"ה

הקשר בין הגרצ"פ לבין הרב זצ"ל היה הדוק מאד. קשר זה התחיל עוד לפני בואו של הרב לירושלים, כבר בהיות הרב ביפו. הקשר בתקופה זו נוצר בגלל שהייתו של הרב פרנק באותה העת ביפו. הסיבה לשהייתו היתה בקשת אשתו, שבגלל טרדות הילדים הרבים עדיף שיצא ליפו, ויתמסר שם ללימודיו ללא הפרעות. הרב פרנק נענה לבקשתה ועידודה, ולמד לבדו ביפו כשנתיים. במשך זמן זה הגיע הביתה רק לחגים ומועדים בתום שנתיים אלו חזר לביתו כשבאמתחתו מונחים שני חלקי שו"ע: אבן העזר וחושן משפט. בתקופה זו היה נכנס אל ביתו של הרב זצ"ל, והיו בקשרי ידידות רבה.

ב

החלטתו של הראי"ה לקבלת הרבנות בירושלים

כששהה הרב בלונדון, לאחר שנסתיימה המלחמה, פנו אליו רבנים ועסקנים שונים בטופס הזמנה מיוחד - שיסכים לקבל על עצמו את הרבנות בירושלים. באחד הימים הראשונים להגעתו ארצה, הבטא לפני הרב זצ"ל שאחד הגורמים שהשפיעו עליו ביותר להסכים להזמנת אנשי ירושלים, היתה חתימתו של הגרצ"פ על טופס ההזמנה. כשראה חתימה זו הוכרעו הספקות, והוא החליט להסכים לבוא. הקשר ההדוק התמיד ונמשך ביניהם כל הזמן, גם אם לא תמיד הסכימו בכל הענינים והיו אומנם פה ושם חילוקי דעות, אך תמיד היה זה מתוך אהבה, והמשותף היה יתר על המפריד.

ג

קבלת הפנים שנערכה עם בואו של הרב לירושלים

לפני מלחמת העולם הראשונה, יצא הרב לכנס של "אגודת ישראל", לפתע פרצה המלחמה. בעקבות כך הכנס התבטל והרב נשאר לשהות בלונדון. אחר מספר שנים, כשנסתיימה המלחמה, שלחו זקני ירושלים עסקניה ורבניה טופס הזמנה לרב שיסכים לכהן בירושלים כרב ראשי.

דין ודברים הסכים הרב להזמנה זו, והוכנה לכבודו קבלת פנים. כשהיה הרב בדרכו לירושלים, יצאו לפניו אלפי אנשים, והוא נתכבד בכבוד גדול. אלפי אנשים יצאו לקראתו, מי ללוד ומי למוצא. בין אותם האלפים היינו גם אנחנו - הרב פרנק זצ"ל ואנוכי.

ירדנו למוצא, ושם היתה שכונה שחלקה היה ערבי וחלקה יהודי. באותה שכונה היתה אכסניה חשובה שנקראה "בית ארץ'ה", ע"ש איכר חשוב שבביתו תמיד היו נערכות קבלות הפנים, במעמד זקני ונכבדי ירושלים - שם גם התקבל הרב זצ"ל. הרב ירד מהעגלה ונכנס לבית האכסניה ודיבר בכבוד האורחים שבאו לקבל את פניו. לאחר מכן נאמו לפניו אנשים שונים שדיברו בכבודו, והוא השיב גם בצורה יפה מאד. משם עלה הרב לירושלים בליווי "משמר כבוד" - של רוכבי סוסים שהלכו לפניו. רוב אנשי ירושלים, הרוב המכריע, קיבל אותו בכבוד רב, למעט קומץ קנאים שהתנגדו, אך הם היו מיעוט.

ד

קיום יחודיים באישיותו ובכשרונותיו של הראי"ה

הרב זצ"ל היה בעל מידות תרומיות יוצא מן הכלל: איש נוח, מקבל כל אדם בסבר פנים יפות, מהגדול - הזקן ועד לצעיר ביותר - ילד קטן. כולם התקבלו אצלו בחביבות, ולא דחה אף אחד.

הרב ניחן בעט פוריה ועשירה, כך גם היה פיו. כח הסברתו היה נפלאו, כל דבר שהסביר, אפ' סיפור קטן סופר בצורה בהירה ומעניינת לשמיעה. כשהרב היה מדבר אל קהל אף פעם לא ניזקק לספר כלשהוא או לדף כתוב בכדי לצטט ממנו. תמיד היה מצטט בע"פ אפ' אם זה ציטוט מהזוהר, ובודאי תנ"ך או משנה. בכל מאות הפעמים ששמעתי אותו מדבר ומצטט מאמרי חז"ל: גמרא, ראשונים, זוהר, אגדות, רמב"ם - אף פעם לא נעזר בכתובים, דף וכדו' - הכל היה אצלו בע"פ. פה מלא וגדוש, אוצר בלום שכולו ברור וצרוף.

זכורני לשאחר פטירתו של הרב זצ"ל, דיבר מישהו במקומו ואינני רוצה להזכיר את שמו(תוך כדי דרשתו הוציא את התנ"ך בכדי לצטט ממנו, באותו העת נזכרנו ושאלנו את עצמנו, איה הרב קוק זצ"ל!?

ה

יחסו של הנציב סמואל לראי"ה

הנציב הראשון בירושלים, מטעם ממשלת המנדט, היה יהודי בשם הרברט סמואל. בעצם הוא היה מעין ראש ממשלה באותם הימים. הנציב העריך מאד את הרב, למרות שלא יכל לעמוד על גדלותו בתורה ועומק

ו

ראשית הקשר בין הגרי"מ חרל"פ לראי"ה

בשהייתו של הגרצ"פ ביפו ראה פעם אחת מודעות שבהם נתפרסם כי הרב קוק עומד לשאת דרשה לציבור הרחב בפרשת השבוע, פרשת "במדבר". הגרצ"פ שלא היה בדרכו ללכת לדרשות כגון אלו, התעניין כ"כ מה כבר אפשר לדרוש בפ' זו - "במדבר" (שכולה עוסקת בקורבנות הנשיאים) והחליט מפני כך לחרוג מדרכו ולבוא לדרשה זו. כאשר נכנס הגרצ"פ לדרשה התלהב מאוד מעושר הרעיונות ומהקשר שביניהם, שיכל הרב לפתח אפי' על פרשה כגון זו.

באותה העת שהה הרב חרל"פ ביפו בשכונת "נוה צדק", היה זה אז תקופת הקיץ, בה היו נוהגים אנשי ירושלים לנפוש ביפו ולהתרחץ בים. הגרצ"פ פגש את הר' חרל"פ ויעץ לו לבא בדברים עם הרב¹ לאחר שעמד על גדולתו המיוחדת. כך נוצר הקשר הראשון שביניהם, מובן שאח"כ התקרב הר' חרל"פ לפני ולפנים לעולמו של הרב, אולם זהו היה תחילתו של קשר זה.

1. הערת העורך: עי' גם "ניצני הארץ" ז' עמ' 224 פסקה ו' - הרחבה לנ"ל.

באותה העת לא כיהן אף רב, היות שרבה הקודם של ירושלים - ר' שמואל סלנט נפטר כמה שנים לפני המלחמה. אח"כ מילא את מקומו ר' חיים ברלין, אך גם הוא נפטר כשנתיים לפני המלחמה. כך שנותר חלל ריק ומזומן לרב. טופס ההזמנה נשלח בשם ראשי מוסדות, עסקנים וחברי בית הדין בירושלים. לאחר דין ודברים הסכים הרב להזמנה זו, והוכנה לכבודו קבלת פנים. כשהיה הרב בדרכו לירושלים, יצאו לפניו אלפי אנשים, והוא נתכבד בכבוד גדול. אלפי אנשים יצאו לקראתו, מי ללוד ומי למוצא. בין אותם האלפים היינו גם אנחנו - הרב פרנק זצ"ל ואנוכי. ירדנו למוצא, ושם היתה שכונה שחלקה היה ערבי וחלקה יהודי. באותה שכונה היתה אכסניה חשובה שנקראה "בית Xרצ'ה", ע"ש איכר חשוב שבביתו תמיד היו נערכות קבלות הפנים, במעמד זקני ונכבדי ירושלים - שם גם התקבל הרב זצ"ל. הרב ירד מהעגלה ונכנס לבית האכסניה ודיבר בכבוד האורחים שבאו לקבל את פניו. לאחר מכן נאמו לפניו אנשים שונים שדיברו בכבודו, והוא השיב גם בצורה יפה מאד. משם עלה הרב לירושלים בליווי "משמר כבוד" - של רוכבי סוסים שהלכו לפניו. רוב אנשי ירושלים, הרוב המכריע, קיבל אותו בכבוד רב, למעט קומץ קנאים שהתנגדו, אך הם היו מיעוט.

ד

קוים יחודיים באישיותו ובכשרונותיו של הראי"ה

הרב זצ"ל היה בעל מידות תרומיות יוצא מן הכלל: איש נוח, מקבל כל אדם בסבר פנים יפות, מהגדול - הזקן ועד לצעיר ביותר - ילד קטן. כולם התקבלו אצלו בחביבות, ולא דחה אף אחד. הרב ניחן בעט פוריה ועשירה, כך גם היה פיו. כח הסברתו היה נפלאו, כל דבר שהסביר, אפי' סיפור קטן סופר בצורה בהירה ומעניינת לשמיעה. כשהרב היה מדבר אל קהל אף פעם לא ניזקק לספר כלשהוא או לדף כתוב בכדי לצטט ממנו. תמיד היה מצטט בע"פ אפי' אם זה ציטוט מהזוהר, ובודאי תנ"ך או משנה. בכל מאות הפעמים ששמעתי אותו מדבר ומצטט מאמרי חז"ל: גמרא, ראשונים, זוהר, אגדות, רמב"ם - אף פעם לא נעזר בכתובים, דף וכדו' - הכל היה אצלו בע"פ. פה מלא וגדוש, אוצר בלום שכולו ברור וצרוף. זכורני לשאחר פטירתו של הרב זצ"ל, דיבר מישהו במקומו ואינני רוצה להזכיר את שמו) תוך כדי דרשתו הוציא את התנ"ך בכדי לצטט ממנו, באותו העת נזכרנו ושאלנו את עצמנו, איה הרב קוק זצ"ל!!

ה

יחסו של הנציב סמואל לראי"ה

הנציב הראשון בירושלים, מטעם ממשלת המנדט, היה יהודי בשם הרברט סמואל. בעצם הוא היה מעין ראש ממשלה באותם הימים. הנציב העריך מאד את הרב, למרות שלא יכל לעמוד על גדלותו בתורה ועומק

מחשבותיו. אבל הוא הבין שלפניו עומד אדם גדול, ישר ונקי טהור וקדוש. הוא קבע לו למנהג שבכל יום שני, הראשון לתחילת כל חודש - הוא יפגש עם הרב ועם הגרצ"פ ועם עוד אחד. הם היו מדברים בענייני ציבור ובענייני הרבנות, תמיד גם האזין לבקשותיו של הרב ולבקשות שאר הרבנים שהועברו דרכו. לבקשותיו של הרב היה נענה תמיד וממלאן.

כך נהג במשך חמש שנים, מידי חודש בחודשו, עד שעזב את הארץ.

1

ראשית הקשר בין הגרי"מ חרל"פ לראי"ה

בשהייתו של הגרצ"פ ביפו ראה פעם אחת מודעות שבהם נתפרסם כי הרב קוק עומד לשאת דרשה לציבור הרחב בפרשת השבוע, פרשת "במדבר". הגרצ"פ שלא היה בדרכו ללכת לדרשות כגון אלו, התעניין כ"כ מה כבר אפשר לדרוש בפ' זו - "במדבר" (שכולה עוסקת בקורבנות הנשיאים) והחליט מפני כך לחרוג מדרכו ולבוא לדרשה זו. כאשר נכנס הגרצ"פ לדרשה התלהב מאוד מעושר הרעיונות ומהקשר שביניהם, שיכל הרב לפתח אפילו על פרשה כגון זו.

באותה העת שהה הרב חרל"פ ביפו בשכונת "נוה צדק", היה זה אז תקופת הקיץ, בה היו נוהגים אנשי ירושלים לנפוש ביפו ולהתרחץ בים. הגרצ"פ פגש את הר' חרל"פ ויעץ לו לבא בדברים עם הרב¹ לאחר שעמד על גדולתו המיוחדת. כך נוצר הקשר הראשון שביניהם, מובן שאח"כ התקרב הר' חרל"פ לפני ולפנים לעולמו של הרב, אולם זהו היה תחילתו של קשר זה.

1. הערת העורך: עי' גם "ניצני הארץ" ז' עמ' 224 פסקה ו' - הרחבה לנ"ל.